Phẩm 24: TỪ BIỆT LY-XA

Tôn giả A-nan-đà
Thấy trời đất rung chuyển
Tâm hãi, mình nổi ốc
Hỏi Phật: "Vì cớ gì?"
Phật bảo A-nan-đà:
"Ta sống ba tháng nữa
Mạng thừa này bỏ đi
Nên trời đất rung chuyển."
A-nan nghe Phật dạy
Thương cảm lệ chứa chan
Giống như con voi khỏe
Lay động cây chiên-đàn,
Nhiễu động rung chuyển khắp
Dòng lệ thơm tuôn chảy
Gần gũi Bậc Đại Sư
Ân sâu, chưa lìa dục
Chỉ lo hầu tứ sự
Buồn khổ không kềm được:
"Nay con nghe Thế Tôn
Nói quyết định Niết-bàn
Toàn thân đều rũ riệt
Lầm phương, mất thường âm
Pháp đã nghe quên hết
Mê man quên trời đất.
Lạ thay! Đấng Cứu Thế
Mà sao mau diệt độ!
Gặp băng lạnh rũ chết
Lửa đỏ lại bỗng diệt.
Trong cánh đồng phiền não
Mê loạn mất phương hướng
Bỗng gặp thầy dẫn đường
Chưa độ đã mất đi,
Như người đi đường xa
Nóng khát lại thiếu nước
Bỗng gặp ao nước trong
Chạy đến thì khô cạn.
Mày xanh, đôi mắt sáng
Gương sáng cho ba đời
Trí tuệ soi chỗ tối
Tối tăm liền tan biến
Như mạ trên đất khô
Mây đùn mong mưa xuống
Gió mạnh thổi mây tan

Hết mong ruộng khô cằn
Vô trí thật tối tăm
Chúng sinh đều lạc đường
Như Lai đốt đèn tuệ
Bỗng tắt, đường nào ra".
Phật nghe A-nan nói
Tình bi thiết xót thương
Ngài nhẹ nhàng an ủi:
"Ta nói pháp chân thật
Nếu người biết tự tánh
Thì không nên buồn thương.
Tất cả pháp hữu vi
Đều là pháp hoại diệt
Ta đã nói với ông
Lý ân ái vô thường
Hội họp ắt ly biệt[1]
Nên bỏ tâm buồn nhớ.
Pháp hữu vi biến đổi
Sinh diệt không tự tại
Muốn làm cho còn mãi
Thì không bao giờ có.
Nếu hữu vi thường còn
Và không có biến đổi
Đó là giải thoát rồi
Cần gì mà cầu nữa?
Ông và các chúng sinh
Nay cầu gì ở Ta
Điều các thầy phải được
Ta đã nói xong rồi
Cần gì thân này nữa?
Pháp thân mới lâu dài
Ta trụ "ngã vắng lặng"
Cốt yếu ở chỗ đó
Nhưng Ta đối chúng sinh
Chưa hề có mỏi mệt[2]
Phải nghĩ tưởng chán lìa
Khéo trụ nơi chính mình.
Phải biết nơi chính mình
Chuyên tinh hành phương tiện
Ở một mình chỗ vắng
Không tin, nơi người khác
Phải biết nơi có pháp

---

1. Dịch đảo thứ tự câu.
2. Câu "Vị tằng hữu sở quyền" dịch là: Đã có lòng thành tha thiết chưa từng có, nên có thể dịch gọn lại nhưng có cùng một nghĩa, tuy ý không mạnh bằng.

Quyết đốt sáng đèn tuệ
Xua tan được si ám
Quán sát bốn cảnh giới
Chứng được các thắng pháp
Lìa ngã, lìa ngã sở.
Da thịt phủ bộ xương
Máy chảy, gân ràng rịt
Xét kỹ đều bất tịnh
Sao lại ưa thân này?
Các thọ từ duyên sinh
Như bọt trên mặt nước
Khổ sinh diệt, vô thường
Dứt bỏ các lạc tưởng
Tâm thức sinh, trụ, diệt
Đổi mới không tạm ngừng
Suy nghĩ sự vắng lặng
Cho thường còn là sai.
Các hành nhân duyên khởi
Tụ, tán không thường mãi
Ngu si tưởng có ngã
Người trí không ngã sở
Đối bốn cảnh giới này
Suy nghĩ, quán sát đúng
Đó là đạo nhất thừa
Các khổ đều dứt hết
Nếu làm được như vậy
Là chân thật chánh quán
Thân Phật còn hay mất
Pháp này thường vô tận."
Phật nói pháp mầu này
Khi an ủi A-nan
Các Ly-xa nghe vậy
Hoang mang cùng nhóm họp
Bỏ phép tắc thế gian
Vội vàng đến chỗ Phật
Lễ xong, ngồi một bên
Muốn hỏi, không nên lời
Phật đã biết tâm họ
Trước dùng phương tiện nói:
"Nay Ta thấy các vị
Tâm nghĩ tưởng khác thường
Xả bỏ việc thế tục
Chỉ nhớ giáo pháp Phật.
Các ông muốn theo Ta
Điều đã nghe đã biết

Với việc Ta còn, mất
Chớ sinh tâm buồn lo
Tánh hữu vi vô thường
Pháp xao động biến đổi
Chẳng bền chắc, lợi ích
Không có tướng còn mãi.
Thuở xưa, các vua Tiên
Chư tiên Bà-tư-tra
Vua chuyển luân Mạn-đà
Sánh bằng cũng nhiều vị
Các vua tài như thế
Sức như trời Tự tại
Đều qua đời từ lâu
Không ai còn đến nay?
Trời Đế Thích, Nhật, Nguyệt
Số ấy cũng rất nhiều
Thảy đều đã qua đời
Không có ai sống mãi.
Các Phật đời quá khứ
Nhiều như cát sông Hằng
Trí tuệ soi thế gian
Thảy đều như đèn tắt
Các Phật đời vị lai
Cũng sẽ diệt như thế.
Nay Ta đâu riêng khác
Sẽ nhập vào Niết-bàn
Những người cần được độ
Nay phải đi tới trước.
Tỳ-xá-ly vui sướng
Các ông đã được an
Chúng sinh không chỗ nương
Ba cõi không đáng vui
Phải dứt khổ lo buồn
Mà sinh tâm lìa dục."
Quyết định chia tay rồi
Ngài đi về phương Bắc
Khoan thai bước đường dài
Như nhật cạnh núi Tây.
Bấy giờ các Ly-xa
Buồn than theo bên đường
Ngửa mặt mà than thở:
"Than ôi! Sao lạ thay!
Thân như núi vàng ròng
Đủ các tướng trang nghiêm
Không lâu sẽ tan rã

Vô thường sao không thương?
Sinh tử lâu khao khát
Mẹ trí tuệ Như Lai
Mà nay vội xả bỏ
Vì sao không cứu khổ?
Chúng sinh mãi tối tăm
Nhờ tuệ sáng dẫn đường
Vì sao mặt trời tuệ
Bỗng nhiên bị mất sáng?
Vô trí lại trôi nhanh
Các chúng sinh nổi trôi
Vì sao cầu chánh pháp
Lại bỗng nhiên gãy đổ?
Vị thầy thuốc từ bi
Thuốc hay trí vô thượng
Trị bệnh khổ chúng sinh
Sao bỗng nhiên đi xa?
Ngọn cờ mầu từ bi
Trang nghiêm bằng trí tuệ
Treo bằng tâm kim cang
Thế gian ngắm không nhàm
Ngọn cờ đẹp thờ phụng
Sao bỗng nhiên gãy đổ?
Chúng sinh sao phước mỏng
Dòng luân hồi sinh dứt
Cửa giải thoát chợt đóng
Khổ mãi không lúc dứt."
Như Lai khéo an ủi
Dứt tình mà từ giã
Luyến thương nén trong dạ
Như hoa Nuy-ca-ni
Bồi hồi bước chầm chậm
Buồn bã đi theo đường
Như kẻ mất người thân
An táng xong trở về.

M